

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ КОНТРОЛІНГУ ЯК МЕХАНІЗМУ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Поглиблення євроінтеграційних процесів та ринкові умови функціонування промислових підприємств в Україні потребують від вітчизняного виробника побудови новітніх бізнес-моделей управління, які б відповідали потребам сучасної української економіки та конкуренції з боку європейських компаній. Першочерговим завданням фінансово-економічної роботи на підприємстві, у такий спосіб постає забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та ефективності його роботи на усіх рівнях управління в умовах економічної нестабільності та зростання конкурентної боротьби. Одним зі засобів вирішення цього завдання є впровадження вартісно-орієнтованої моделі менеджменту (VBM). Перехід на новий якісний рівень управління потребує також впровадження інноваційної культури використання сучасного інструментарію підтримки процесу прийняття управлінських рішень. Контролінг є саме такою системою, що інтегрує у собі інструменти інформаційно-аналітичної та методичної підтримки сучасного менеджменту, а також формує принципово новий підхід до ухвалення управлінських рішень та прогресивну філософію управління.

Необхідність створення системи контролінгу обумовлена підвищенням нестабільності зовнішнього середовища, що вимагає посилення уваги до прогнозування, підвищення гнучкості реакції на зовнішні виклики, розробки та постійного коригування стратегічних та тактичних планів. Контролінг знаходиться на перетині обліку, контролю, планування, інформаційного забезпечення, зв'язує всі функції управління, переводячи їх на якісно новий рівень. Тому в рамках системи управління на підприємстві контролінг забезпечить реалізацію принципів скоординованості функцій та процесів, підвищення точності прогнозування, оперативності в реалізації планів та проєктів.

Контролінг як філософія, концепція управління, функція менеджменту, допоміжний інструмент досить широко досліджений в науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Можемо відзначити роботи: Ю.П. Аніскіна, О.Д. Гудзинського, В.В. Лаврененко та Г.О. Швиданенко, Л.М. Малярець та Г.Л. Матвієнко-Біляєвої, О.В. Мороза, Н.В. Поліщук, В.В. Прохорової, Г.А. Семенова та О.В. Козуб, К. Серфлінга, О.О. Терещенка та інших.

Так, наприклад, в роботі Ю.П. Аніскіна [1] визначено функціональні аспекти та методичні засади побудови систем планування та контролінгу. Дослідження Л.М. Малярець та Г.Л. Матвієнко-Біляєвої [5] присвячено розробці економіко-

математичних моделей для контролю логістичних процесів. Методичним засадам створення ефективної системи управління, яка забезпечить зростання конкурентоспроможності підприємства присвячено дослідження В.В. Прохорової та В.І. Чобіток [11].

Незважаючи на велику кількість досліджень, досі лишається не розкритою сутність контролінгу як механізму саморегулювання на підприємстві. Тому вважаємо за доцільне розглянути контролінг з позицій застосування в рамках системи управління підприємства, яке функціонує в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

У жорстких умовах ринку успіх підприємницької діяльності в значній мірі визначається ступенем готовності менеджменту організації враховувати вірогідність раптового виникнення кризових ситуацій.

Розв'язувати проблеми управління в умовах загрози виникнення кризових ситуацій необхідно шляхом використання ситуаційного та антикризового менеджменту, а також контролінгу.

Контролінг [9, с. 105] має бути інформаційним супутником менеджменту вищого ієрархічного рівня в розв'язанні завдань фінансового управління, котре з моменту створення підприємства визначається нами як антикризове й превентивне. Іншими словами, контролінг виконує функції постачальника та інтерпретатора інформації для керівництва, а також координатора оперативної діяльності підприємства. Метою контролінгу є отримання даних, їх оброблення й трансформацію в інформацію для управління та прийняття рішень щодо запобігання розвитку кризових явищ і забезпечення стійкого функціонування в майбутньому. На думку М.С. Пушкаря, запровадження контролінгу на вітчизняних підприємствах є одним із елементів інноваційної політики з удосконалення управлінської діяльності [10, с. 10]. На думку Н.В. Кузьминчука та С.Ю. Альошина, контролінг – це інтегрована система управління підприємством, яка через інформаційно-аналітичну підтримку процесів прийняття та реалізації управлінських рішень забезпечує ефективне функціонування підприємства в довгостроковій перспективі та досягнення поставлених цілей на різних ієрархічних рівнях (стратегічному, оперативному) [6, с. 22]. Враховуючи динамізм ринкового середовища, підвищилися вимоги й до самого процесу управління. Контролінг, виступаючи своєрідним механізмом саморегулювання на підприємстві, не замінює одну з функцій менеджменту – управління, а лише доповнює її, тобто визначає, як і коли необхідно планувати [3, с. 7].

На сьогоднішній день у літературі відсутнє однозначне трактування терміна «контролінг» та його методів. Так, А. Дайте [4] визначає контролінг як концепцію управління підприємством, орієнтовану на систему обліку та інформаційну систему підприємства. Р. Манн і Е. Майер [7] називають контролінг системою управління прибутком підприємства. Слід зазначити, що європейська (німецька) облікова школа широко використовує поняття «контролінг» для визначення системи планування та контролю при управлінні підприємством, а американська школа для подібних завдань визначення обліку користується поняттям «управлінський облік». Разом з тим методології управлінського обліку широко використовуються як інструменти [12] при впровадженні систем контролінгу на підприємства [8].

Контролінг (з англ. «controlling» - контролювання або перевірка) - спеціальна система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і охоплює інформаційне забезпечення управління, його планування, організацію взаємодії, мотивацію і контроль. Це система, орієнтована на майбутній розвиток підприємства; своєрідний механізм саморегулювання на підприємстві, що забезпечує зворотній зв'язок у контурі управління [2, с. 40].

Основна мета контролінгу – орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей, що стоять перед підприємством.

У сучасних умовах виникає необхідність впровадження контролінгу на підприємствах і, особливо, на тих, що перебувають у стані фінансової кризи.

Контролінг у сучасному розумінні постає як провідна функція менеджменту, він буде взаємозв'язки між іншими окремими функціями.

Мета контролінгу – правильна та своєчасна оцінка фактичної реалізації виконання запланованих господарських операцій і підготовка інформації, яка необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень. Перш за все, така оцінка відбувається з точки зору перевірки своєчасності та якості виконання менеджерами та іншими співробітниками своїх завдань, виходячи із стратегічного і оперативного планів розвитку підприємства. З точки зору комплексного підходу до управління, контролінг виступає як певний набір інструментів. Використовуючи основні показники діяльності підприємства (оборот, витрати, прибуток тощо) за певний період, кожний окремий інструмент має вплинути на ефективність управління, сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому та реалізації досягнення встановлених цілей.

Контролінг – це напрямок економічної роботи на підприємстві, пов'язаний з моніторингом його фінансово-економічної діяльності та з систематичним наданням керівництву інформації необхідної для прийняття своєчасних тактичних і стратегічних управлінських рішень.

Контролінг займає особливе місце в управлінні підприємством: він не заміняє собою управління, а лише переводить його на якісно новий рівень. Контролінг є своєрідним механізмом саморегулювання на підприємстві, забезпечуючи зворотний зв'язок у контурі управління.

Таким чином, аналізуючи наведені трактування категорії «контролінг», можна зазначити, що основне призначення контролінгу – це управління, проте кожен з науковців акцентує увагу на окремому аспекті: фінансово-економічний стан підприємства, витрати, прибуток тощо.

Отже, найбільш ґрунтовним визначенням контролінгу є його визначення як сучасної концепції управління, метою якої є координація систем планування, контролю та інформаційного забезпечення для збільшення вартості компанії. Тому, що основним інтересом власника компанії є збільшення її вартості, а витрати, прибуток, фінансово-економічні показники - лише інструменти для вирішення даного завдання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анискин Ю. П., Павлов А. М. Планирование и контроллинг. М.: Омега-Л, 2003. 280 с.
2. Бердар М. М. Контролінг як сучасна концепція управління промисловим підприємством. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 39–44.
3. Говорушко Т. А. Теоретичні аспекти сутності контролінгу і різних його моделей. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 1. С. 7–10.
4. Дайле А. Практика контроллинга. М.: Финансы и статистика, 2001. 336 с.
5. Гудзинський О. Д. Контролінг в системі менеджменту: монографія. Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. К.: ІПК ДСЗУ, 2009. 225 с.
6. Кузьминчук Н. В., Альошин С. Ю. Прогнозування інноваційного розвитку промислових підприємств в контексті контролінгового забезпечення. *Економіка і регіон*. 2014. № 6 (49). С. 21–27.
7. Манн Р., Майер Э. Контроллинг для начинающих. Пер. с нем. М.: Финансы и статистика, 1992. 208 с.
8. Одноволик В. І. Контролінг - сучасна концепція забезпечення стабільного розвитку підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6. С. 127–130.
9. Островська О. А. Інноваційний ресурс контролінгу в антикризовому управлінні фінансами підприємств. *Фінанси України*. 2014. № 3. С. 100–113.
10. Пушкар М. С., Пушкар Р. М. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту: монографія. Т.: Карт-бланш, 2004. 370 с.
11. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Управління потенціалом конкурентоспроможності підприємств на засадах контролінгу: монографія. Харків: НТМТ, 2012. 248 с.
12. Фольмут Х. Й. Инструменты контроллинга от А до Я. Пер. с нем. М.: Финансы и статистика, 2003. 287 с.